

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændringer i og forlængelse af lov om erhvervsøkonomiske foranstaltninger, vareforsyning m. v.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 1694).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges med 85 stemmer mod 6; 48 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Derpå fulgte:

Tredje behandling af forslag til lov om ændringer i lov om rettens pleje. (Forberedelse af landsretssager).

(Anden behandling findes i tidenden sp. 1753).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Udvalgets ordfører (K. Axel Nielsen): Efter anden behandling har udvalget holdt møde. Udvalget indstiller enstemmigt lovforslaget til vedtagelse i den skikkelse, det fik ved anden behandling.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 139 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Man gik derefter til:

Første behandling af forslag til lov om udlån til foranstaltninger vedrørende staldhygiejne.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1083, fremsættelsen i tidenden sp. 1683).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den under punkt 8 på dagsordenen opførte sag, nemlig:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om saneringslån, lån til staldhygiejne m. v. og grundforbedringslån [af Foged m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 1059, fremsættelsen i tidenden sp. 1275).

Sagerne sattes til forhandling.

Finansministeren (Kampmann): Jeg vil gerne sige et par ord om forslaget til folketingsbeslutning om saneringslån, lån til staldhygiejne m. v. og grundforbedringslån, som er fremsat af de ærede medlemmer hr. Foged, hr. Erik Eriksen, hr. Aksel Møller, hr. Sønderup og hr. Poul Sørensen.

Forslaget går ud på, at landbrugsministeren og finansministeren skal lempe administrationen og på et enkelt punkt ligefrem ændre administrationen af de pågældende love.

Når jeg tager ordet først, er det, fordi jeg går ud fra, at det nærmest er finansministeren, man skyder på i denne henseende; det er vist det, der har været meningen.

Da det ærede medlem hr. Foged ved fremsættelsen af dette forslag udtalte, at administrationen igennem de seneste år er skærpet, og at det er den egentlige årsag til dette forslags fremkomst, må jeg gøre det ærede medlem opmærksom på, at finansministeriet ikke bevidst har skærpet administrationen. Vi har prøvet, som det jo er vor opgave, at administrere lovgivningen efter dens ordlyd, og det vil vi blive ved med. Hvis man derimod fra folketingets side ønsker en ændring i denne lovgivning, således at administrationen kan blive lempet, kan vi jo drøfte dette.

Det er imidlertid således, at vi i dag har et forslag til lov om lån til staldhygiejne til første behandling, og der er fremsat et forslag om ændringer i grundforbedringsloven, som jeg forstår kommer til første behandling lige efter jul. Det vil da være rimeligst, at man i de udvalg, som nu skal

[Finansministeren.]

arbejde med disse to lovforslag, forsøger at tale sig til rette om de ændringer, man eventuelt kunne ønske vedrørende lån til staldhygiejne og grundforbedringslån. Jeg kan tilsige min velvilje til at komme til stede i udvalget som deltager i drøftelserne vedrørende administrationen af disse lån.

Jeg er derimod ikke så glad for, at man foreslår, at vi uden videre skal lempe administrationen af lovgivningen om saneringslån. Det er en lovgivning, der blev gennemført i slutningen af 30'erne, og hvorefter der blev ydet saneringslån på i alt 117 mill. kr. til godt 20 000 landmænd. Jeg kan oplyse, at nu i december måned 1956 er antallet af lån nedbragt til knap 4 000 med en restgæld på omkring 12 mill. kr., og jeg vil i og for sig finde det rimeligt, at vi fortsætter med at administrere tilbagebetalingen af disse lån på samme måde som hidtil, således at vi kan se hen til det øjeblik, hvor staten har fået sine penge hjem igen.

Det ærede medlem nævnte, at den måde, hvorpå disse lån blev administreret, hæmmede generationsskiftet. Det kan i hvert fald ikke gælde saneringslånene. Når vi tænker på, at der er ca. 200 000 landejendomme her i landet og de tilfælde af saneringslån, der kan blive tale om i forbindelse med ejendomsoverdragelse, knap udgør 4 000, kan den måde, vi administrerer på, vist ikke genere generationsskiftet i væsentligt omfang.

Jeg forstår på de ærede medlemmer, at man gerne vil have reglen om de 110 pct. af vedkommende ejendoms panteværdi fastsat i lovgivningen. Jeg må hertil sige, at man ikke uden videre kan gå ud fra, at blot statens lån er placeret inden for 110 pct. af panteværdien, er der fuld sikkerhed. Jeg synes, man glemmer, at dengang man fastsatte de 110 pct. i slutningen af 30'erne, var det i forbindelse med en saneringslovgivning, hvorved vi konverterede løs gæld for mange landmænd; det var udmærket dengang, og da var man nødt til at gå til en ret høj lånegrænse for overhovedet at

kunne tilgodese formålet med denne lovgivning. At man nu under mere normale forhold uden videre skulle fastsætte 110 pct. af panteværdien som en tilstrækkelig sikkerhedsgrænse for det offentlige, kan jeg ikke være helt enig med de ærede forslagsstillere om, men det kan vi nu drøfte i de to udvalg, eller det bliver måske kun et udvalg, der skal behandle forslagene om staldhygiejne og grundforbedringslån. Jeg vil imidlertid bede om, at vi får lov til at administrere saneringslånene efter lovgivningen, og at man ikke foretager voldsomme ændringer heri.

Foged: Jeg vil gerne takke den højtærede finansminister for det tilsagn, der allerede er givet. Jeg kan med det samme sige, at når vi har taget saneringslån med i forslaget til folketingsbeslutning, er det, fordi vi nu og da møder de heraf affødte problemer for den pengeomsætning, der finder sted inden for landbruget. Men med hensyn til saneringslån vil jeg tro, at en forhandling med finansministeren kan føre til en rimelig forståelse af dette problem. Det er ikke nær så stort som for de to andre låns vedkommende.

Med hensyn til forslaget til folketingsbeslutning vil jeg gerne sige, at gennem de seneste år er der foregået en udvikling inden for dansk landbrug med hensyn til mekanisering og rationalisering, som har krævet meget store beløb. De nødvendige midler hertil har landbruget skaffet sig såvel ved anvendelse af egen kapital som ved optagelse af nye lån. Det har været og vil endnu i en lang årrække være nødvendigt at investere store beløb i dansk landbrug. Landøkonomisk Driftsbureau har foretaget nogle undersøgelser og anslår, at alene for kvæg- og svinestaldenes vedkommende vil istandsættelse koste ca. 1 400 mill. kr. Herudover regner man med en årlig udgift på ca. 100 mill. kr. til nybyggeri og ombygningsarbejder. Man anslår, at disse arbejders gennemførelse vil bevirke en væsentlig bedre udnyttelse af foderet; man regner her

[Føged.]

med en forbedring på 7-8 pct., og det vil igen sige 400-450 mill. kr. årlig i form af forøget produktionsværdi eller sparede importerede fodermidler. Det var for bygningernes vedkommende. For inventarets vedkommende har der fra 1951 til 1954 været en årlig udgift på ca. 200 mill. kr. Det vil heraf klart fremgå, at der bliver brug for store beløb blot for at vedligeholde den nuværende tilstand.

Samtidig med disse investeringer sker der en omsætning af ejendomme, som kræver stor kapitalindsats. Unge, der køber ejendom, skal præstere så stor udbetaling, at de ofte viger tilbage for det rejste krav og affinder sig med en forpagtning eller eventuelt en bestyrerstilling i dansk landbrug.

For at de her nævnte forhold ikke skal give større vanskeligheder end højest nødvendigt, er det, at forslaget til folketingsbeslutning er fremsat. Der skal skaffes udvej for nye lån til disse opgavers løsning, og realkreditinstitutionerne har også i de senere år vist en stedse stigende interesse og vilje til en rimelig løsning, men allerede optagne lån som saneringslån, grundforbedringslån og Marshallån hindrer ofte optagelse af nye realkreditlån. Man kræver fra finansministeriets side de nævnte lån udbetalt helt eller delvis, uanset at lånene har en særdeles fin placering. Det er ikke uvæsentligt for en landmand, om de lån, der allerede indestår i ejendommen, kan blive stående også efter ejendomsoverdragelse, og det er ikke uvæsentligt, om nye lån, der ønskes anvendt til gennemførelse af nødvendige investeringsopgaver, kan optages, uden at der kræves udbetalinger på statens lån, såfremt der er god plads for et realkreditlån. Vi kan tage som eksempel et lån på 10 000 kr. Er der behov for et sådant beløb, er det ingen løsning på landmandens problem, hvis staten for at give tilladelse til optagelse af et sådant lån kræver f. eks. 5 000 kr. indbetalt på statens lån. Også hvor man ved parcellsalg skaffer sig midler til gennemførelse af nødvendige opgaver, kan kravet om store indbetalinger på statens lån bevirke, at hele dispositionen bliver uden værdi.

Forslaget til folketingsbeslutning går ikke ud på, at statens lån skal placeres usikkert, men tager sigte på, at så længe disse lån

kan placeres inden for 110 pct. af ejendommens panteværdi, må de stedlige kreditinstitutioner kunne placere deres egne lån efter deres vurdering af den enkelte låntagers forhold foran statens lån. Det er muligt for disse stedlige repræsentanter med ret stor sikkerhed at vurdere de enkelte tilfælde, men det er ikke muligt for finansministeriet, placeret i København, at tage sådanne hensyn, som disse problemers løsning kræver. Så længe grænsen, 110 pct. af panteværdien, ikke overskrides, er der ingen fare for tab. Statens lån er på disse områder langt sikrere end på mange andre områder. Vi opfordrer derfor den højtærede finansminister og den højtærede landbrugsminister til at ændre praksis, det vil sige gennemføre regler, der gør det muligt at administrere loven, skal jeg bruge udtrykket, i marken, og, hvor det er nødvendigt for gennemførelsen af sådanne regler, at fremsætte lovforslag, der opfylder disse ønsker.

Jeg er opmærksom på, at den højtærede finansminister sagde, at man ikke havde ændret praksis, man gjorde, som man altid havde gjort. Det er mit indtryk, at man har ændret praksis i nogen grad, bl. a. ved opsigelse af grundforbedringslån. Det er mit indtryk, at man har skærpet praksis, til trods for at ministeren i et udvalgs møde, og så vidt jeg husker også i folketinget, sidste forår gav tilsagn om en lempeligere administration. Vi har ikke mærket denne lempeligere administration gennem det forløbne halve år, og det er en af årsagerne til dette forslag til folketingsbeslutnings fremkomst.

Jeg vil gerne som yderligere begrundelse fremføre, at boligstøttelån i al almindelighed får tilladelse til at blive stående. Inden for andre erhvervsgrupper, andre befolkningsgrupper, har man altså ikke krævet udbetalinger af det nævnte omfang. Vel ved vi, at der også her kræves udbetalinger, men i al almindelighed drejer det sig kun om ca. 10 pct. af hele lånets pålydende, medens der altså som allerede sagt ved saneringslån, grundforbedringslån og Marshallån kræves indbetalt en så væsentlig part, så den almindelige kredit ikke kan fungere tilfredsstillende. Lånene blev i sin tid oprettet for at fremme produktion og beskæftigelse. Der må derfor være en vis rimelighed i, at de

[Foged.]

får lov til at fortsætte deres funktion med samme formål som ved oprettelsen.

Det er vor opfattelse, at den nuværende form for administration af disse love er langt mere omfattende og dermed langt dyrere end nødvendigt, og vi håber derfor, at den højtærede finansminister vil være sindet at gennemføre den billigst mulige administration, når den kan gennemføres, uden at statens berettigede krav om sikkerhed for de udlånte midler forringes. Jeg skal på forslagsstillernes vegne anbefale forslaget til en hurtig og velvillig behandling; det er mit håb, at det kommende udvalgsarbejde kan føre til et resultat af virkelig betydning.

Jeg skal herefter sige nogle få ord vedrørende forslag til lov om udlån til foranstaltninger vedrørende staldhygiejne. Næsten alle lovforslagets paragraffer følger samme retningslinjer som tidligere love på dette område, dog er renten nu sat til 5½ pct. mod tidligere 5 pct. og endnu tidligere 3½ pct. Låneens afdragsforhold er de samme som tidligere.

Man må sige, at der endnu er et stort behov. Landøkonomisk Driftsbureau anslår, som tidligere anført, at der er et behov på 1 400 mill. kr. til istandsættelser, isolering, ventilering og brandforsikring plus, som også allerede sagt, et årligt behov på 100 mill. kr. til nybyggeri. Heldigvis kan landbruget med sin egenkapital sammen med banker og sparekasser, kreditforeninger og andre realkreditinstitutioner klare langt de fleste beløb, også på det bygningsmæssige område; men der er jo brug for store summer, bl. a. til finansiering af den nødvendige mekanisering, og det er mit håb, at de planer, realkreditkommissionen har arbejdet med, snarest må blive en realitet i vort økonomiske liv. Endnu har jeg ingen forslag set fremsat i så henseende.

Jeg vil gerne tillade mig at spørge den højtærede landbrugsminister, om han i anledning af dette lovforslag har haft nogen føling med de forskellige landboorganisationer om deres stilling til forslaget. Det kan jo have nogen interesse at vide, om en lov er ønsket af de folk, den skal omfatte. Det er sikkert ikke den højtærede landbrugsminister ubekendt, at der i partiet venstre hersker en vis modvilje mod

statslån i al almindelighed, og denne modvilje gælder også det fremsatte lovforslag. Når vi alligevel ønsker at se på lovforslaget i et udvalg, skyldes det alene, at der for såvel håndværk som industri gælder en lignende lov, som løber indtil 1960; det er lov af 23. september 1954 om fremme af danske erhvervsinteresser. Industrien har således et beløb på 10 mill. kr. årlig til rådighed, håndværket og den mindre industri et beløb på 5 mill. kr., dog kun indtil 1960.

Det er vor opfattelse, at disse statslån egentlig burde ophøre allerede nu. Da vi ønsker størst mulig ligestilling mellem de forskellige erhvervsgrupper, ønsker vi også, at love med ens erhvervsmæssigt sigte fungerer samtidigt og eventuelt også bringes til ophør samtidigt. Naturligvis kan der herske ganske særlige økonomiske forhold i et erhverv, som kan begrunde en særlovgivning for det pågældende erhverv, men dette er næppe tilfældet i øjeblikket.

Vi er altså villige til at være med i en udvalgsbehandling, men vi ønsker nøjere oplysninger om situationen vedrørende hele landbrugets långivning.

Chr. Rasmussen: Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger til de to forslag, vi her behandler, men nøjes med at sige, at på baggrund af de tal, det ærede medlem hr. Foged lige har nævnt — idet han taler om, at der er et behov på 1400 mill. kr. til forbedring af staldbygninger — rækker de 6 mill. kr., som er foreslået af landbrugsministeren, naturligvis ikke så forfærdelig langt. Men det er alligevel min opfattelse, at der kan komme en hel del ud af dem, når de bliver fordelt på en rigtig måde — jeg havde nær sagt en lidt bedre måde end de ca. 100 mill. kr., der tidligere er udlånt under nogenlunde samme former. Min kritik gælder dog ikke fordelingen af den sidste halve snes millioner kroner, men derimod fordelingen af de millioner, man udlånte i begyndelsen. Fordelingen af dem foregik uden hensyn til de pågældende landmænds økonomiske forhold, og der skal nok i adskillige tilfælde være givet statslån til folk, som enten ingen prioriteter havde i ejendommen, eller som havde meget store beløb inde-

[Chr. Rasmussen.]

stående i sparekassen. Jeg har ikke ved gennemlæsning af lovforslaget fundet nogen begrænsninger i den retning, og jeg vil gerne i det kommende udvalg forbeholde mig min stilling på dette punkt og eventuelt prøve på at få indført en formuegrænse ved ydelse af den slags statslån.

Forholdene har efterhånden udviklet sig sådan herhjemme, at mange lader være med at foretage forbedringer og opføre nybygninger — selv om de økonomisk er i stand til det — hvis de ikke på en eller anden måde kan opnå et lån og helst et billigt statslån. Der er ganske afgjort et behov for forbedringer af landbrugsbygninger, og det er også sådan, at man i adskillige tilfælde ikke er i stand til at låne de nødvendige penge andre steder, men jeg kan ikke lade være med at udstøde et lille hjertesuk over et forhold, som jeg gang på gang har været ude for, når vi stiller midler til rådighed for forbedringer af staldbygninger. Jeg har været ude for, at man nogle steder ved hjælp af lån fra Marshallmidlerne har bygget om på stalden og fået den ventileret og isoleret, men samtidig har beboelsesbygningen henligget i en sådan stand, at det i virkeligheden var uforsvarligt. Jeg har set beboelsesbygninger, hvor tapetet flagede i stuen, fordi det blæste igennem væggen, og jeg har set børn ligge på et gråt, nøgent cementgulv og lege inde i stuen i sådanne små landbrug. Det er min opfattelse, at det ville være lige så påkrævet at yde lån til reparationer af den slags beboelsesbygninger, som det er at yde lån til forbedring af staldbygninger. Jeg kan imidlertid på mit partis vegne tilsiige vor støtte til en velvillig behandling af lovforslaget i udvalget.

Må jeg endelig i anledning af det af det ærede medlem hr. Foged m. fl. fremsatte forslag til folketingsbeslutning sige et par ord om mulighederne for tilbagerykning af de deri nævnte lån og undgåelse af opsigelse af disse lån ved ejendomshandel. Det er jo ikke ret længe siden vi behandlede dette spørgsmål her i tinget, det er i disse dage nøjagtigt et halvt år siden, det var den 12. og den 20. juni, disse spørgsmål sidst var til behandling. Hvor mange forhold der kan have været fremme i det halve år, som er forløbet siden da, ved jeg

naturligvis ikke, det kan sikkert ikke dreje sig om så forfærdelig mange; men jeg indrømmer, at der måske i visse tilfælde kan være grundlag for, at man tillader tilbagerykning eller i hvert fald tillader, at lånet bliver stående ved ejerskifte. Der er imidlertid et specielt forhold, som jeg i denne forbindelse lægger allermost vægt på: når der er sket frasalgs af jord, vil det i adskillige tilfælde virke helt urimeligt at kræve lånet indfriet; hvis det kræves indfriet, vil det i mange tilfælde bevirke, at det bliver meget vanskeligt at få den pågældende ejendom realiseret, således at handelen kan gå i orden inden for et rimeligt tidsrum.

Der er en ting til, som jeg ikke kan lade være at gøre opmærksom på. Det forekommer mig noget ejendommeligt, at man — det gælder både ministerens forslag og forslaget til folketingsbeslutning — stadig opererer med 110 pct. af ejendomsskylden som pantsætningsgrænse. Det forekommer mig, at denne grænse blev sat ind på et tidspunkt, da man skønnede, at ejendomsskylden var meget lav; da loven om udlån af Marshallmidler blev vedtaget i 1950, vidste alle, at vurderingen i 1950 var sat for lavt, fordi man på daværende tidspunkt regnede med et fald i priserne i den nærmest kommende tid. Det er ikke mere end et halvt år siden vi her i tinget vedtog en ny lov om vurdering af landets faste ejendomme. I denne lov stadfæstede man den gamle regel, at ejendomsskylden skal svare til ejendommens værdi i handel og vandel, og det forekommer mig at være en underkendelse af vurderingsmyndighederne rundt omkring, hvis vi nu fastsætter en lånegrænse på 110 pct. Ingen fornuftig långiver vil normalt give lån i en ejendom, som ligger 10 pct. over ejendommens værdi i handel og vandel. På mit partis vegne vil jeg sige, at vi forbeholder os at se på dette i det kommende udvalg.

Jeg skal med disse bemærkninger anbefale lovforslaget til velvillig behandling.

Fibiger: Jeg forstår, at det forslag til folketingsbeslutning, som vi også er medforslagsstillere til, får en gunstig modtagelse hos den socialdemokratiske ordfører, og at den højtærede finansminister vil være villig til at undersøge, om man kan finde frem til

[Fibiger.]

en bedre løsning af disse forhold end hidtil, idet det i mange tilfælde har voldt vanskeligheder for unge kvalificerede folk at overtage et landbrug, når de har fået disse lån opsagt. Jeg kan egentlig godt være enig med den højtærede finansminister i, at man måske må gøre en undtagelse med saneringslånene eller i alt fald gøre afviklingsfristen for dem noget kortere, end den hidtil har været, for at vi kan få en ende på disse lån, som vi beskæftigede os så meget med i begyndelsen af 30'erne under den store landbrugskrise. Men i øvrigt vil jeg tro, at man nok finder frem til en løsning af hele dette spørgsmål, så ordningen kommer til at virke efter de hensigter, man havde i folketingsudvalget sidste forår.

Med hensyn til lovforslaget om udlån til foranstaltninger vedrørende staldhygiejne vil jeg blot sige, at der inden for mit parti gør sig meget store betænkeligheder gældende ved at gå med til en øget udlånsvirksomhed fra statens side. Statens udlånsvirksomhed er jo i de senere år blevet meget betydelig både med hensyn til bygge-lån og på andre områder. Når der er kreditstramning i landet, regner man fra alle sider med, at hvis man ikke kan få penge andre steder, kan man gå til staten, og det er jo blevet almindeligt, at man fra alle sider henvender sig til staten om lån. Nu har staten ikke andre penge end dem, den kræver op gennem skatter; derfor vil en sådan långivning øge skatteudskrivningen, og det er jo ikke den vej, vi ønsker man skal gå.

Når jeg imidlertid ikke stiller mig helt afvisende over for lovforslaget, hænger det sammen med, at jeg tror, det er nødvendigt, at man tager hele spørgsmålet om statens udlånsvirksomhed op til drøftelse og søger at begrænse den noget.

Jeg ved, at der er vedtaget en lov her, hvorefter der, når Marshallånene er opbrugt, årligt indtil 1960 stilles 10 mill. kr. til rådighed for industrien og 5 mill. kr. til håndværket. Nu er Marshallånene til landbrugsforanstaltninger opbrugt, og det forekommer mig derfor, at det ville være naturligt, om de forskellige erhverv kom til at følges ad på dette punkt. Heri skal ikke ligge, at jeg mener, man skal fortsætte indtil 1960. Jeg henstiller derimod til over-

vejelse inden for det kommende udvalg, at man begrænser denne lov til et år og så samtidig tager spørgsmålet op om at give en anden lov, hvorefter de beløb, der er stillet til rådighed for industri og håndværk, også bortfalder, således at man, når året er gået, kan være ude af hele denne lånevirksomhed fra statens side på dette felt.

Jeg er enig med Landbrugsrådets præsident, når han siger, at hvis man skal komme landbruget til hjælp, må man først og fremmest søge afskrivningsreglerne inden for landbruget ændret ved ligningsloven og dernæst søge at få amtsskatterne nedsat. Det er klart, at den investering, som finder sted inden for landbruget for øjeblikket, ikke kan fortsætte, fordi omkostningsniveauet er blevet så højt. Derfor så vi fra vor side meget hellere, at man i stedet for at gennemføre denne lov om udlån koncentrerer sig om at finde frem til at få andre afskrivningsregler, og at man virkelig satte noget ind på at få de tårnhøje ejendoms-skatte til amtet nedsat; de stiger jo fra år til år og belaster i virkeligheden landbrugsejendommene så stærkt, at det er meget vanskeligt overhovedet at få penge tilovers til investeringer af nogen art.

Vil man imidlertid gennemføre den her foreslåede lovgivning, forekommer det mig, at man da ikke skal nøjes med en rente på $5\frac{1}{2}$ pct.; jeg synes, man må have markedsrenten ved sådanne udlån. Det er jo også meget lidt, at de, der skal have del i disse lån, kun skal præstere $\frac{1}{10}$ af omkostningerne. Man burde efter min mening ind på, at de pågældende må være i besiddelse af midler svarende til mindst $\frac{7}{10}$ af omkostningerne ved forbedringer eller noget i den retning.

Hele spørgsmålet om statens udlånsvirksomhed bør efter vor opfattelse tages op til grundig behandling, således at det kan lykkes inden for den nærmeste fremtid at få nedsat disse udlån og komme ind i mere almindelige forhold. Men det sker ikke ved, at man som her udvider denne virksomhed og stiller flere og flere midler til rådighed fra staten, bl. a. til de formål, jeg har nævnt her.

Kirkegaard: For godt og vel et par måneder siden tillod jeg mig her i salen at spørge den højtærede landbrugsminister, om

[Kirkegaard.]

ministeren påtænkte at skaffe muligheder for en fortsat forbedring af landbrugets staldhygiejne. Ministeren besvarede mit spørgsmål bekræftende, og hvis det forslag, som vi i dag behandler, har fået en noget kølig, en lidt reserveret modtagelse af de tidligere ordførere, vil jeg for mit vedkommende gerne takke for, at det er fremsat. Og dette vil jeg gerne motivere med et par bemærkninger.

Desværre er det en kendsgerning — og det er i øvrigt nævnt her i dag — at en stor part af landbrugets avlsbygninger er alt for ringe, og at der skal store beløb til for at rette dette forhold op. Det ærede medlem hr. Foged nævnte 1 400 mill. kr.; jeg har hørt andre sagkyndige give udtryk for, at der skulle 300 mill. kr. til om året i en længere årrække, og så vidt jeg ved, kom realkreditkommissionen omtrent til det samme resultat.

I forhold til de store beløb, jeg her har nævnt, må jeg nok sige, at det beløb, den højtærede minister foreslår, 6 mill. kr., ikke er stort, men jeg erkender, at det i hvert fald er en hjælp. Nu fremgår det måske ikke helt klart af lovforslaget, om de 6 mill. kr. er pr. år, eller det er tilsammen for de to pågældende finansår. Jeg håber i hvert fald, det drejer sig om 6 mill. kr. årligt. Jeg mener dog, det er for lidt, og mit parti vil i det udvalg, som jeg regner med vil blive nedsat, arbejde hen imod at finde frem til et noget større lånebeløb. Vi bevæger os efter min mening her på et område, hvor selv begrænsede midler kan øge produktionen ud over, hvad de samme midler kan betyde på mange andre områder inden for dansk erhvervsliv.

Maksimum for lånene er forslået sat ved 7 500 kr. Det lyder ikke af så forfærdelig meget, men når ejeren selv skyder et betydeligt beløb, eller i hvert fald et beløb, til, kan der vel i virkeligheden med et lån på 7 500 som basis godt gennemføres en betydelig modernisering, måske endogså en mindre ombygning af en ældre stald, således at den bliver vel egnet til sit formål og kan bidrage til en større og billigere produktion.

Jeg siger dette, fordi jeg nødigt vil være urimelig over for ministeren. Men jeg mener

altså, at det beløb, som omhandles i forslaget, er for lille.

Den foreslåede rente vil jeg ikke kritisere. Jeg mener ikke, at en rente på 5½ pct. er for høj. En kunstigt lav rente er en farlig ting, og landbrugets rentabilitet kan ikke opretholdes ved lidt tilskud gennem billige lån hist og her. Det er ikke det, vi trænger til. Det, landbruget savner i øjeblikket, er lånemuligheder, og dem savner det hårdt. Realkreditkommissionens arbejde er, hvor værdifuldt det end har været, endnu ikke resulteret i konkrete lånemuligheder for landbruget.

Hvad angår pantsætningen, muligheden for at rykke lån tilbage inden for de 110 pct., vil jeg gerne gøre den bemærkning, at ingen af ordførerne i dag ville prøve at antaste et statslåns pantsikkerhed. Vi er vant til at regne med, at en pantsikkerhed inden for 110 pct. af landbrugs-kapitalen er helt ud sikker. Men det er muligt, at vi skal drøfte det problem i udvalget, for selv med en lånegrænse på 110 pct. af panteværdien kan det blive vanskeligt at komme de landmænd til hjælp, som måske har hårdest brug for støtte.

I relation til, hvad jeg har sagt her, vil jeg nævne, at det er min overbevisning, at landbruget i de år, der kommer, vil foretage meget betydelige omprioriteringer, og at det derfor er nødvendigt, at vi nu i denne lov simpelt hen bestemmer, at de lån, det her drejer sig om, skal rykke tilbage for en fornuftig omprioritering, når ikke særlige forhold taler derimod. Da vi i sidste samling, akkurat for ½ år siden, behandlede netop disse problemer, formulerede jeg mit standpunkt på den måde, at de lån, der her er tale om, skulle rykke tilbage, når ikke særlige forhold talte derimod. Jeg mener, det må være en tilstrækkelig margen for en minister, men en margin, som en minister selvfølgelig har krav på. Om denne formulering var det ærede medlem hr. Foged og jeg dengang enige, men vi kunne ikke få støtte i udvalget. Landbrugsministerens forslag følger meget nær denne formulering, og derfor tror jeg, at det vil få en velvillig behandling i det kommende udvalg, hvad jeg for mit vedkommende gerne vil anbefale.

At staldhygiejnelån bliver stående ved

[Kirkegaard.]

ejerskifte, er måske ikke så nødvendigt som en tilbagerykning ved omprioritering, men jeg mener dog, det også er ønskeligt, at staldhygiejnelån bliver stående ved ejerskifte, når ikke særlige forhold taler derimod. Forholdet er jo det, at lånemulighederne inden for landbruget er overmåde ringe, og det hindrer det naturlige generationsskifte, som selvfølgelig skal finde sted. Det er uhyre vanskeligt for unge mennesker at begynde selvstændige virksomheder ved at købe landbrug i det frie marked. De kan faktisk ikke købe en ejendom for det, den er værd, nej, den koster det, den kan blive værd, når den bliver drevet noget bedre, end den er ved overtagelsen. Det lyder måske lidt underligt for de medborgere, som ikke arbejder med landbrug, men vi, der arbejder med det til daglig, ved, at forholdene er sådan, og jeg tror ikke, jeg overdriver. Billige lån kan man jo ikke lade stå ved ejerskifte, men når renten er markedsrente eller deromkring, er det fuldt forsvarligt, for så har sælgeren ingen mulighed for at kapitalisere den fordel, som lånet har for køberen.

Jeg ønsker større beløb til rådighed til staldhygiejne m. v., og jeg har nævnt, at mit parti vil stille imod under udvalgsarbejdet at skaffe midler dertil. Men enten det nu bliver 6 mill. kr. eller noget mere hvert år, vil jeg gerne konkret have besvaret det spørgsmål af den højtærede landbrugsminister, om ikke det er rimeligt, ja, endog helt nødvendigt, at de lån, som der bliver mulighed for at give, fortrinsvis kommer de ansøgere til gode, som i forvejen har en normal prioritering, et sædvanligt realkreditlån, i deres ejendom. Jeg tror, det er nødvendigt, at vi holder den linje, ellers bliver der baggrund for den kritik, som nu og da er fremme, at staten låner skatteydernes penge ud til forholdsvis velhavende folk, og det er jo yderst vanskeligt at forsvare.

Med disse bemærkninger vil jeg gerne anbefale de to forslag til videre behandling.

Lynnerup Nielsen: Da mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Fuglsang, ikke kan være til stede ved denne sags behandling, skal jeg på mit partis vegne gøre nogle

enkelte bemærkninger til de foreliggende forslag.

Loven om udlån til foranstaltninger vedrørende staldhygiejne er faktisk en prøvelovgivning, men den har i den tid, der er gået, vist sig at være en meget nyttig lov, en lov, som der gennem årene er gjort meget flittigt brug af, og når der, som det anførtes ved fremsættelsen, og som det endvidere fremgår af de bemærkninger, som ledsager lovforslaget, siden 1950 har været anvendt omkring 91 mill. kr. til udlån til foranstaltninger vedrørende staldhygiejne og der stadig er behov for en sådan lov, er det måske snarere et spørgsmål — det er jo også blevet rejst af foregående ordførere — om de 6 mill. kr., som den højtærede minister foreslår anvendt i de to finansår 1956-57 og 1957-58, virkelig er tilstrækkelige.

At renten nu sættes 1 pct. op, så den mere og mere nærmer sig den almindelige markedsrente, kan mit parti heller ikke indvende noget imod.

Vi kan som sagt i princippet tilslutte os lovforslaget, idet også vi mener, at der må være et stærkt ønske om en fortsat lovgivning på dette område, hvorved staldhygiejnen fremmes mest muligt for de landbrug, hvor sådanne reparationer er nødvendige, reparationer, som, hvis der ingen lov var, ville blive udsat, måske i flere år. Desuden ligger der også i loven en vis mulighed for beskæftigelse, som må påkalde opmærksomhed i en tid som denne, hvor arbejdsløsheden er så betydelig.

Vi mener, at det forslag til folketingsbeslutning, som er fremsat af det ærede medlem hr. Foged m. fl., bedst kan koordineres med ministerens lovforslag i et udvalg, og mit parti vil med interesse afvente, hvordan forslagene kommer til at se ud, når de kommer til at foreligge her i det høje ting til anden behandling.

Oluf Pedersen: Formålet med långivning er jo normalt dels at muliggøre en omsætning af værdierne, dels at skabe nye værdier. Vi har fået etableret en realkredit, men der er det mærkelige ved det, at de realkreditlån, der her i Danmark ydes, for landbrugsejendommens vedkommende ikke engang er så store, at de er tilstrækkelige

[Oluf Pedersen.]

til finansiering af omsætningen af de samfundsskabte jordværdier. Det er, ligesom disse kreditforeninger har troet, at det, der var deres opgave, var at belåne de samfundsskabte værdier i stedet for at udlåne til skabelse af værdier. Det er utvivlsomt en fejl. Det var det, der var baggrunden for realkreditkommissionens arbejde, som der jo ikke er kommet meget positivt ud af indtil nu.

Jeg mener, det er naturligt, at staten klarer finansieringen, når det gælder de samfundsskabte værdier, og stiller jord til rådighed, medens privatkapitalen sikrer finansieringen, når det gælder de arbejds-skabte værdier, yder lån til bygninger o. s. v. Selvfølgelig bør man finde en form, hvorved det er muligt at lave en privat kreditgivning, men her støder man jo på dette, at kreditforeningerne, der ikke har ydet større lån end svarende til de samfundsskabte værdier, samtidig har taget pant i det hele og hindret, at den normale kreditgivning kan foregå, således at de forbedringer, der skulle ske, ikke kan gennemføres. Jeg synes, at regeringen bør sætte ind her. Det havde været mere naturligt, om man havde prøvet på at finde vej frem til en bedre ordning af den private kreditgivning end til ydelse af statslån.

Selve denne tanke om ydelse af statslån er jo af ældre dato. Oprindeligt var begrundelsen den, at staten lånte billig, og selv om staten lånte ud igen og tog det samme, som den selv måtte give + dækning af omkostningerne, kunne staten endda låne billig, men sådan er det jo ikke mere. Med tiden er det blevet således, at staten låner dyrt. Ifølge det lovforslag, der her foreligger, skal staten låne ud til 5,5 pct. Nu ved jeg ikke, hvor staten selv kan låne til 5,5 pct., det ved måske den højtærede minister, men hvorfor skal låntageren ikke betale det samme som långiveren? Hvorfor skal der være statstilskud, hvad er meningen med det?

Jeg synes, det er en dårlig lovgivning; jeg synes, at de penge, det drejer sig om, ingenting er i forhold til de problemer, der foreligger, men skal disse problemer løses, kan det kun ske ved, at man skaber de rigtige vilkår for den private kreditgivning.

Her er et punkt, hvor man kunne sætte ind, uden at det kostede staten noget og med et meget bedre resultat, end man kan regne med der vil komme ud af det lovforslag, der foreligger her.

Hvad angår det forslag til folketingsbeslutning, der foreligger fra det ærede medlem hr. Foged m. fl., vil jeg sige, at jeg synes normalt ikke om, at lån opsiges ved eyeskifte, men hvis lånet er ydet til lav rente, vil det jo være naturligt, at rentevilkårene ved salg kommer til at svare til det, staten selv må betale. Jeg vil ikke anbefale en tilbagerykning for statslån; det synes jeg kan virke urimeligt.

Peder Christensen (Rebild): Jeg har bedt om ordet, fordi jeg ikke kan tiltræde det foreliggende lovforslag. Det bliver ingen let opgave at fordele de her omhandlede statslån. Det er påpeget, hvor stort et behov der er, hvor store beløb det drejer sig om. I forhold dertil er disse 3 mill. kr. om året et meget lille beløb. Dersom vi regner med en gennemsnitsstørrelse af disse lån svarende til de hidtidige Marshallån til disse formål, nemlig 6 000-7 000 kr. pr. lån, vil det sige, at kun ganske få, ikke engang 1 pct. af samtlige landbrug, kan få del i disse lån. Vi kan måske også sige det på en anden måde, nemlig at disse 3 mill. kr. svarer nogenlunde til det beløb, som et af vore større slagterier har stående ude i kontraktgrise. Så vil man forstå, at det i hvert fald ikke er et beløb af en sådan størrelse, at det har nogen større betydning for landbrugets finansiering.

Uanset om man foretrækker statsfinansiering, hvad jeg altså ikke gør, er det efter min mening uanstændigt at gennemføre love, der i den grad favoriserer nogle få procent af landbrugets udøvere, og i den retning står dette lovforslag i modsætning til lovforslaget om grundforbedring, der blev fremsat samme dag. Med hensyn til grundforbedringslån har alle ret til det tilskud, der gives, når de opfylder de givne betingelser, og sådan må det anstændigvis være, dersom man ønsker at yde lån til et bestemt erhverv, til en bestemt gruppe. Dette forslag vil føre til forskelsbehandling og en løben på dørene hos de administrerende udvalg og nævn for at få del i disse

[Peder Christensen (Rebild).]

billige lån, for de er jo billige, hvilket også har været påpeget her fra talerstolen af de foregående talere.

I flere andre lande forlader man princippet med direkte statslån til landbruget. Det er f. eks. tilfældet i vort naboland Sverige. Man går over til statsgaranti i stedet for, når man mener, det er nødvendigt at hjælpe landbruget, og lader de almindelige penge- og kreditinstitutioner finansiere, fordi de har det lokale kendskab og administrerer billigere. Som det ærede medlem hr. Foged udtalte, kunne man ønske, at man fra statens og administrationens side havde noget mere føling med, hvad der skete ude i marken, men det har netop vore pengeinstitutter og vore kreditinstitutioner.

Det er rigtigt, at landbruget har et meget stort behov for kredit til disse formål, og at det kniber for mange at skaffe de nødvendige midler. Men det er ikke først og fremmest de mennesker, der trænger mest til det, der får lånene, f. eks. er det ikke først og fremmest de unge. Dersom man mener, at det er statens opgave at hjælpe denne gruppe borgere på dette område, så kan man lige så godt gøre det ved at garantere for de mennesker over for de almindelige pengeinstitutter. Pengeinstitutterne vil jo hellere end gerne have lov at finansiere de forbedringer af staldene, der her er tale om. Når staten eventuelt yder lån og pengene går ud i omsætningen, så har det været sådan i den senere tid, at staten gennem nationalbanken bagefter har sagt til banker og sparekasser: det er meget godt, at disse penge nu er havnet i jeres kasse, men I må ikke låne dem ud, I må ikke finansiere det erhvervsliv, som disse penge egentlig skulle bruges til, det er vor, det er statens opgave. Det er det, man gør, når man pålægger banker og sparekasser, at de ikke må låne mere ud, end de gjorde f. eks. sidste år ved samme tid.

For øvrigt er landbruget selv i færd med at løse denne opgave. På Bornholm har

et privat selskab i forbindelse med slagteriets og landbrugets organisationer gennemført en ordning, hvorefter landmændene kan låne penge til indkøb af materialer til udbedring af deres stalde, og der ydes dem samtidig teknisk bistand. Medens det foreliggende lovforslag som nævnt ikke kommer de hårdest trængende til hjælp, først og fremmest de unge, fordi de har ejendommene behæftet med mere end 110 pct. af panteværdien — det har de, dersom de har købt ejendommen for kort tid siden — så de ikke kan komme ind under dette lovforslags bestemmelser, heller ikke efter den ny ejendomsskyldvurdering, så viser det sig, at hvor man har anvendt denne privatfinansiering til forbedring af staldene på Bornholm, er det netop de dygtige unge mennesker, der viser, at de kan noget, og som står og mangler kapital, der drager nytte af denne ordning. Man er i gang med at organisere en tilsvarende ordningovre i Ringkøbing amt.

Det har også været understreget, at der er en stor administration forbundet med at uddele de beløb, der her er tale om. Efter min mening var det bedre, om man gennemførte en lovgivning, der støttede det private initiativ på dette område bl. a. ved at give de samme forrettigheder, stempelfrihed og frihed for tinglysningssafgifter, som gives, når staten finansierer; her tænker jeg også på indkøbs- og låneforeninger for landbruget oprettet ved privat initiativ, når disse ikke tjener privatøkonomiske interesser. Kunne den højtærede landbrugsminister ikke tænke sig at medvirke til gennemførelse af en sådan lovgivning? Det er nævnt gang på gang, at der er en hel række områder, hvor man kunne hjælpe landbruget; der har f. eks. været talt om amtsskatterne og om afskrivningsreglerne. Der er også grund til at understrege, at det ville være en stor hjælp, hvis der blev givet mulighed for skattefri henlæggelser til senere forbedringer af staldene.

Af de grunde, jeg har nævnt, mener jeg ikke dette lovforslag bør nyde fremme.

Landbrugsministeren (Smørum): De spørgsmål, der har været nævnt vedrørende lempelser i administrationen af saneringslån, lån til staldhygiejne og grundforbedringslån, er, som det også fremgår af forhandlingen, spørgsmål, der sorterer under finansministeren, idet han, når disse lån først er ydet, har administrationen af dem.

Når det drejer sig om, hvorvidt lån kan rykke tilbage for nye realkreditlån, eller om forhøjelse af dem eller om opsigelse ved ejerskifte, er det, så vidt jeg kan se, sådan, at visse af disse ting ikke kan ordnes administrativt, men kræver lovændring.

Det er min opfattelse, at disse spørgsmål vil kunne behandles i det udvalg, der bliver nedsat til behandling af disse forslag. Der er naturligvis ikke noget i vejen for, at vi i udvalget kan få samråd med finansministeren, og jeg går ud fra, at vi ved en saglig og nøgtern forhandling nok skal kunne få klaret spørgsmålene på tilfredsstillende måde.

Den forbeholdne tilslutning til lovforslaget fra partiet venstre og det konservative folkeparti har forbavset mig noget. Det ærede medlem hr. Foged spurgte mig, om jeg har forelagt denne lovgivning for og fået tilslutning til den fra landbrugets organisationer. Officielt har jeg det ikke. Jeg havde ikke i min vildeste fantasi tænkt mig, at der kunne være nogen tvivl om landboforeningernes og husmandsforeningernes stilling til den. Det er en opfattelse, jeg har dannet mig ved at tale med mange af de ledende folk inden for disse organisationer, så jeg følte mig helt sikker i så henseende. Jeg er altså noget forbavset over, at de to partier viser en så behersket interesse for disse forslag.

Jeg er naturligvis parat til at medvirke til, at alle de oplysninger, man skønner nødvendige for at kunne tage stilling til sagen, bliver skaffet til veje i udvalget. Når det ærede medlem hr. Foged kræver oplysninger om hele den økonomiske situation inden for landbruget, turde det måske være lidt for vidtrækkende og omfattende til, at vi kan skaffe dem frem i udvalget. Jeg anser det heller ikke for nødvendigt for at kunne tage stilling til dette lille lovforslag. Jeg imødeser med stor sindsro behandlingen af dette lovforslag i udvalget. Det er nemlig i sig selv så fornuftigt og nyt-

tigt, at jeg tror, en meget stor kreds af danske landmænd vil forstå, at det er en foranstaltning af meget stor samfundsnyttig betydning. Vi har endnu alt for mange dårligt indrettede staldbygninger, og vi har også for mange staldbygninger, der ikke er forsvarlig brandsikret. Man har gang på gang set kreaturer indebrænde, fordi der ikke var en fornuftig brandsikring af lofterne. Jeg tror derfor, man må erkende, at det er fornuftigt og rigtigt at yde lån til disse formål. Ved en saglig forhandling om lovforslaget skal det nok vise sig, at der er tilslutning til at gennemføre det. Det betyder muligheder for større produktion og større beskæftigelse ude i landdistrikterne; begge dele er gode og nyttige formål.

Det ærede medlem hr. Kirkegaard mente, at de 6 mill. kr. var for lidt.

Jeg ved ikke, hvorfor det ærede medlem hr. Peder Christensen (Rebild) fremstiller det, som om der var tale om 3 mill. kr. om året. Det fremgår jo udtrykkelig af min fremsættelse, at de 6 mill. kr. skal dække resten af indeværende finansår og det kommende finansår. Jeg tror ikke, det bliver ret mange af de 6 mill. kr., der vil blive brugt i indeværende finansår, så der er ingen grund til at tale om 3 mill. kr. om året. Det, der er tale om, er 6 mill. kr. om året. Hele det beløb, vi har til rådighed i øjeblikket, er jo heller ikke opbrugt endnu. Når jeg har foreslået de 6 mill. kr. som disponible for resten af indeværende finansår og for kommende finansår, er det, fordi jeg må regne med, at der muligvis bliver brug for en del af beløbet i den korte tid, der er tilbage af indeværende finansår.

Hvis det ærede medlem hr. Peder Christensen (Rebild) har ret i, at dette er en opgave, som landmændene selv burde løse og kunne løse inden for deres andelsorganisationer, tror jeg ikke, at regeringen ville have noget imod det. Jeg tror heller ikke, at disse opgaver er større, end at de kunne løses af landbrugsorganisationerne selv, men så længe man ikke har gjort det i større udstrækning, end vi har set det nu, er det min opfattelse, at der er brug for en lovgivning som den, vi her behandler.

Jeg takker — jeg kan vel ikke sige for tilslutningen fra ordførerne, men for velvilligt tilsagn om en saglig behandling. Hvis

[Landbrugsministeren.]

vi bare får det, tror jeg, jeg kan være temmelig sikker på at få lovforslaget gennemført.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslagenes overgang til anden (for forslaget til folketings beslutnings vedkommende sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Chr. Rasmussen: Jeg foreslår, at lovforslaget og forslaget til folketingsbeslutning henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Jeg skal her afbryde mødet.

Udvalget angående forslag til lov om midlertidige ændringer i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Tilskud til anerkendte arbejdsløsheds-kasser) har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Folketingets næste møde afholdes i dag kl. 15²⁵ med følgende dagsorden:

1) *Eventuelt: Tredje behandling af:*

Forslag til lov om midlertidig ændring i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Tilskud til anerkendte arbejdsløsheds-kasser).

2) *Første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om forholdsregler mod prisstigninger [af Aksel Larsen m. fl.].

Mødet hævet kl. 15¹⁰.

41. møde.

Freitag den 14. december kl. 15²⁵.

Formanden: Den første sag på dagsordenen kan kun med tingets samtykke behandles i dette møde, men hvis ingen gør indsigelse, betragter jeg samtykket som givet. (Ophold). Det er givet.

Man gik da til:

Tredje behandling af forslag til lov om midlertidige ændringer i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Tilskud til anerkendte arbejdsløsheds-kasser).

(Anden behandling findes i tidenden sp. 1801).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Udvalgets ordfører (Ravn): Udvalget har holdt et møde mellem anden og tredje behandling, og flertallet, socialdemokratiets og det radikale venstres repræsentanter, indstiller lovforslaget til vedtagelse, som det foreligger efter afstemningen efter anden behandling. Venstres og de konservatives repræsentanter har ikke kunnet anbefale lovforslaget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget

vedtoges med 93 stemmer mod 42; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om forholdsregler mod prisstigninger [af Aksel Larsen m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 1069, fremsættelsen i tidenden sp. 1372).